

Agata Pavlovce

LETO 2021 POSVEČENO TREM STOLETJEM ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA

Leta 2020 je Občina Škofja Loka za izvedbo rednega koordinacijskega dela in uprizoritve Škofjeloškega pasijona pooblastila Javni zavod 973.

Leto 2021 je bilo za Škofjeloški pasijon zelo pomembno, načrtovali smo uprizoritve in obeležitev 300. obletnice Škofjeloškega pasijona. S pandemijo pa so za organizatorje prireditve napočili negotovi časi. Ker v jeseni 2020 ni kazalo na izboljšanje razmer, so se odgovorni odločili, da Škofjeloški pasijon, ki je ena največjih prireditev na prostem v Sloveniji, predstavijo v leto 2022.

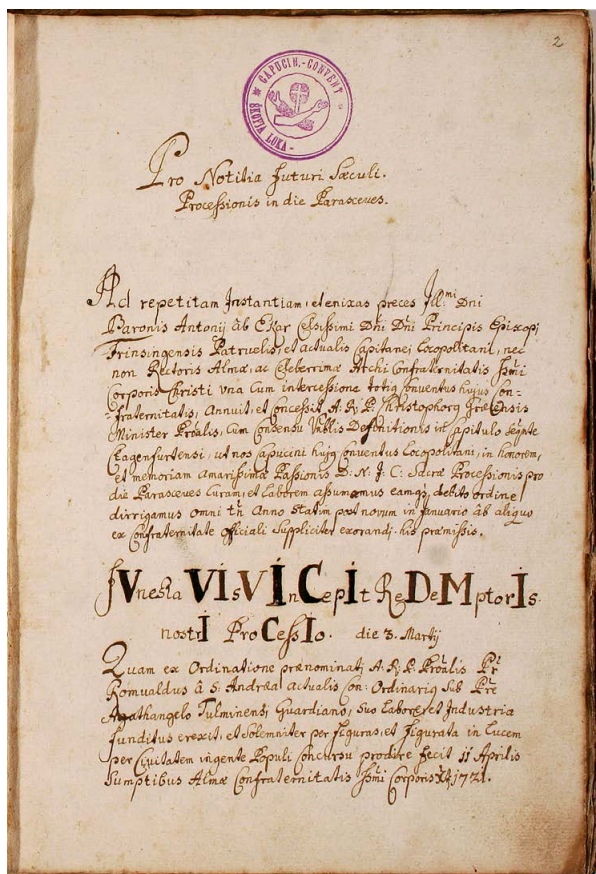
Leto 2021 je bilo v znamenju 300. obletnice nastanka Škofjeloškega pasijona. Rokopis patra Romualda Štandreškega je namreč datiran z letnico 1721. Datacija sicer ne potrjuje dejstva, da je pater Romuald Processio Locopolitana zapisal prav tega leta, priča pa o obdobju, ko je rokopis nastajal in priča o tem, da se je duh pasijona v našem mestu ohranil skozi tri stoletja. Danes Škofjeloški pasijon velja za najstarejše ohranjeno dramsko besedilo v slovenskem jeziku ter je edina v celoti ohranjena režijska pasijonska knjiga v Evropi iz začetka 18. stoletja.

V letu 2021 je minilo pet let od vpisa Škofjeloškega pasijona na Unescov Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva. Kot nosilci dediščine so navedeni posamezniki, lokalne skupnosti, skupine in društva. Škofjeloški pasijon je prva slovenska enota nesnovne kulturne dediščine, ki je bila vpisana na ta Reprezentativni seznam. Naj spomnim, da je bil leta 2008 prav tako prva enota, ki je bila vpisana v nacionalni Register nesnovne kulturne dediščine, saj se je Register tega leta šele oblikoval. V Registru je bila takrat kot nosilka dediščine Škofjeloškega pasijona vpisana Občina Škofja Loka. Nato se je leta 2012 zgodila še razglasitev Škofjeloškega pasijona za mojstrovino državnega pomena.

Škofjeloški pasijon je ena največjih dragocenosti Škofje Loke, je pomemben del slovenske in tudi svetovne kulturne dediščine. A ker je Škofjeloški pasijon pravzaprav nesnovna kulturna dediščina, torej dediščina katere nosilci so ljudje (skupnosti, skupine in posamezniki), ki svoje prakse, predstavitve, izraze, znanja in veščine prenašajo iz roda v rod in ker se uprizarja le na vsakih šest let, se nam včasih zdi, da se nam bo izmuznil. Po drugi strani pa je Škofjeloški pasijon živa dediščina, njegov duh se je ohranjal iz generacije v generacijo skozi tri stoletja in to ne glede na družbene razmere, ki mu marsikdaj niso bile naklonjene. V Kapu-

cinskem samostanu pa se je ohranil tudi rokopis patra Romualda. Zato je še kako prav, da so bili leta 2018 v Register nesnovne kulturne dediščine Slovenije poleg Občine Škofja Loka kot varuhi duhovnega sporočila Škofjeloškega pasijona vpisani tudi škofjeloški kapucini.

Priprave na leto 2021 so potekale že v leto prej, predvsem so bili to nekateri obširnejši in bolj zahtevni projekti. V začetku leta 2020 smo rokopis Škofjeloškega pasijona zaupali konzervatorsko-restavratorski svetnici Blanki Avguštin Florjanovič in v sodelovanju s Karata filmom posneli dokumentarni film, ki prikazuje postopke restavriranja in je kot tak pomemben prikaz ohranjanja knjižne dediščine.



Prvi, kasneje dodani list, torej naslovni list Kodeksa Škofjeloškega pasijona iz 1721. Romuald-Ogrin, Škofjeloški pasijon, 2009.

V tem času je župan Občine Škofja Loka Tine Radinja pozval člane županovega posvetovalnega telesa/odbora za Škofjeloški pasijon (v nadaljevanju Odbor), da predlagajo ideje za postavitve obeležja Škofjeloškemu pasijonu. Iz različnih idej se je izluščila varianta talnega obeležja. Nekaj pobud za postavitev obeležja je bilo že pred županovim pozivom, pred letom 2020, saj je potrebno, da se obiskovalce mesta in tudi domačine opozori na dejstvo, da je Škofja Loka pasijonsko in Unescovo mesto. Intenzivne priprave za postavitev talnega obeležja so potekale od poletja naprej. Samo idejo je bilo potrebno razviti in narediti osnutek (velikost, možne lokacije, zapisi ...). Pri umeščanju v prostor smo sodelovali z Odborom za prenovu in Oddelkom za okolje in prostor na Občini Škofja Loka ter za mnenje zaprosili tudi Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Nato smo prešli na vsebinski del. K razmišljanju o glavnem sporočilu obeležja smo sprva povabili tiste, ki najbolj poznajo vsebino in sporočilo Škofjeloškega pasijona – tri režiserje uprizoritev in škofjeloške kapucine. Na pobudo župana pa smo kasneje k sodelovanju povabili še člane Odbora in nekatere druge posameznike. Izbran je bil predlog patra Metoda Benedika, nekdanjega predstojnika Kapucinskega samostana v Škofji Loki in člana strokovnega odbora Škofjeloškega pasijona 2022. Predlagal je vrstico Škofjeloškega pasijona, ki je del Pete slike - Krvavega pota, besede, ki jih govori prvi angel: »*Ah, človek, prov tojga Odrešenika pomisli*«. Z Ministrstvom za kulturo smo se posvetovali glede uporabe skrajšanega zapisa o Unescovi nesnovni dediščini. V Studiu Miklavc so pripravili vsebinsko in oblikovalsko zasnovo za obeležje. Izhodišča temeljijo na duhovnem, dramskem, verskem ter izobraževalnem pomenu Škofjeloškega pasijona. Poudarek pa je na kulturni dediščini in tradiciji pasijona, pa tudi na nesnovni dediščini s katero je močno povezano prostovoljstvo. Oblikovalsko imajo vsi vgrajeni vsebinski in likovni elementi močan simbolni pomen. Osrednji del obeležja sestavljata znak Škofjeloškega pasijona in zapis o 300-letnici najstarejšega ohranjenega dramskega besedila v slovenskem jeziku, ki s tem označujeta namen njegove postavitve. Druga dva podolgovata elementa ponazarjata smer ter značilnost pasijonske procesije. Vsebujeta povečan faksimile besedila iz Škofjeloškega pasijona ter omembo Unescove kulturne dediščine. Oba elementa hkrati predstavljata poklon igralcem: grafična tekstura je sestavljena iz 800 črk iz Škofjeloškega pasijona, vsaka posamezna črka je simbol za posameznega igralca. Dodani so tudi odtisi stopal in kopit kot vidni dokaz na samem mestu uprizarjanja Pasijona. Vsi glavni elementi so med seboj sestavljeni v nakazanem elementu križa, ki hkrati označuje tudi točko glavnega prizorišča.

Slavnostno odkritje obeležja je bilo 24. maja 2021. Prireditve si je zamislil, zanj naredil scenarij in režijo Borut Gartner. Ker besedilo *Ah, človek, prov tojga odrešenika pomisli*, izreče angel je prireditve poimenoval *Angelski dih*. Ob tem je

med drugim zapisal: Škofjeloški pasijon ni samo spokornost, groza, bolečina in trpljenje ampak je tudi milina s katero nas božajo angeli. Je pravi »angelski dih«. Dih, ki opozarja, svetuje, usmerja, tolaži... Prvi del prireditve se je odvil v starem župnišču, drugi del – odkritje obeležja pa na Mestnem trgu.

V naš načrt za leto 2021 smo umestili tudi dve knjigi, ki naj bi izšli ob 300-letnici Škofjeloškega pasijona. Fotomonografijo, ki bi bila primerna tudi za protokolarna darila ter manjšo knjižico ali brošuro, ki bi bila cenovno dostopnejša, bolj poljudna in s tem namenjena širšemu krogu ljudi. V letu 2020 smo prejeli dva predloga za fotomonografijo. Na prehodu v leto 2021 pa je Odbor izbral predlog Alojzija Pavla Florjančič. Vsebina knjige in obsežno slikovno gradivo opredeli pasijon z zgodovinskega vidika, predstavi različne načine uprizarjanj Škofjeloškega pasijona v 20 stoletju in Škofjeloški pasijon, ki se od leta 1999 ponovno uprizarja v našem mestu. V letu 2021 smo se povezali z založbo, Florjančič je nadaljeval s svojim delom in pripravil maketo knjige. Vsebina knjige je bila pregledana s strani dr. Matije Ogrina in patra Metoda Benedika. Delo na projektu se je žal malce zavleklo in se nadaljuje v letu 2022. Upamo, da bo fotomonografija zagledala luč sveta v letošnji jeseni. Žal se to ni zgodilo z načrtovano manjšo knjižico, v kateri je na kratko predstavljen Škofjeloški pasijon. Poudarek je na besedilu Škofjeloškega pasijona, dodane so fotografije prizorov iz uprizoritev.

Leta 2020 smo pripravili tudi več razstav na temo Škofjeloškega pasijona z namenom promocije. Z njimi bi gostovali po Sloveniji in izven naših meja. Pripravili smo tudi dva panoja za Pasijonsko sobo na Mestnem trgu 42. Panoja oziroma plakata sta mimoidoče seznanjala z osnovnimi informacijami o Škofjeloškem pasijonu in interaktivni Romualdovi poti. Njun namen je bil tudi, da bi obiskovalce vabila v Pasijonsko sobo. Žal pasijon v teh prostorih ni nikoli zaživel. Konec leta 2021 se je pasijonska soba skupaj s Turistično informacijsko točko preselila na Cankarjev trg, kjer je pasijon predstavljen kot del turistične ponudbe širšega Škofjeloškega območja.

Konec leta 2020 smo zasnovali program Dnevov Škofjeloškega pasijona in prireditev ob 300. obletnici, ki bi se zvrstile skozi vse leto 2021. Začetek leta ni bil nič kaj obetaven, čakali smo na potrditev programa, spremljali pandemično situacijo, razmišljali o tem, kaj narediti v primeru, če prireditev ne bo možno izvajati v živo... Oprijeli smo se tega, kar je bilo mogoče izvesti na prostem in v razstavnih prostorih. Tik pred izidom sta bili tudi dve publikaciji, *Pasijonski doneski* in *Pasijonski almanah*. Potrjena je bila še izdelava bronastega talnega obeležja ter njegova montaža. Konec februarja smo stopili skupaj z različnimi

društvi, župnijami in brati kapucini ter se odločili, da Dneve Škofjeloškega pasijona izvedemo tako kot prejšnja leta. Če ne bo šlo v živo, bomo dogodke posneli in jih predvajali po spletu. Lahko bi rekli, da nas je vodil pasijonski duh, saj smo v zelo kratkem času dorekli vse kar je bilo potrebno in javnosti sporočili, da se 12. marca začenjajo Dnevi Škofjeloškega pasijona 2021.

Najprej smo postavili razstave - na Mestnem trgu promocijsko razstavo, v Sokolskem domu Škofja Loka pa razstavi *300 let živa dediščina Škofjeloškega pasijona* in *Prizori Škofjeloškega pasijona*. Na ogled je bilo postavljenih tudi nekaj kostumov iz uprizoritev ter dokumentarni film *Arheologija pasijonske knjige*. V Oknu Loške hiše smo v sodelovanju z Mops video produkcijo predvajali predstavitveni video iz različnih uprizoritev Škofjeloškega pasijona. Poleg razstav so bile v Crngrobu in v Nunski cerkvi v mestu na ogled še postne ali pasijonske jaslice. Večino drugih dogodkov in vsebin pa smo predvajali preko spleta.

V sodelovanju s Karata filmom smo posneli predstavitvi obeh publikacij, *Križev pot* ter okroglo mizo o jeziku in govoru Škofjeloškega pasijona. Zamisel za *Križev pot po mestu Škofja Loka* je dal župnik župnije Škofja Loka Matej Nastran, pri organizaciji pa so sodelovali tudi bratje kapucini.



Križev pot po mestu. Foto Jože Šenk.

Romualdov dan smo posvetili rokopisu patra Romualda. Na pobudo režiserja Boruta Gartnerja smo pripravili okroglo mizo z naslovom *Govorne podobe Škofjeloškega pasijona*, na kateri so poleg njega sodelovali še lektor in vodja skupine za oblikovanje govora Škofjeloškega pasijona 2022 prof. Jože Faganel, lektorici Bernarda Lenaršič in Kristina Strnad ter dramski igralec Pavle Ravnohrib. Okrogla miza je bila tudi predstavitev dotedanjega dela režiserja na področju govora. Naj omenim, da je bila narejena dramska predloga govora Škofjeloškega pasijona 2022 ter zvočni posnetek govora. Ker je pri zvočnem posnetku govora sodeloval dramski igralec Pavle Ravnohrib, smo z njim posneli še kratek video, v katerem kot kapucin bere odlomek iz Škofjeloškega pasijona. Video naj bi vključili v mozaik pasijonskih vsebin, ki bi se predvajale v Pasijonski sobi oziroma v sedanjem TIC-u.

Tako kot Romualdov dan pa bratje kapucini organizirajo tudi predstavitve posameznih slik oziroma prizorov Škofjeloškega pasijona in njihovega duhovnega sporočila. Pri tem sodelujejo z Marjanom Kokaljem, ki je spregovoril o sliki Pekel. Za snemanje in predvajanje videa na spletu pa je poskrbel Pasijonski veter. Pasijonski veter je v sodelovanju z župnijo Selca in Kulturnim društvom Janez Evangelist Krek Selca pripravil še Pasijonski večer v Selcih z naslovom *Pasijon z (družini)nami 2021*.

Pasijonski večer v Stari Loki z naslovom *Pasijon Mengore, sonetni venec* so pripravili mladi iz župnije Stara Loka. Dogodek se že vrsto let izvaja v posebnem ambientu stare dekanije v Stari Loki, organizirajo pa ga župnija Stara Loka, Župnijski zavod sv. Jurija Stara Loka, Kulturno-zgodovinsko društvo Lonka Stara Loka in Pasijonski veter. Staroločani so v sodelovanju z Društvom ljubiteljev jaslic iz Litije pripravili še razstavo pasijonski jaslic v Crngrobu v galeriji Cngrobsk turn.

Na cvetno soboto pa smo končno stopili na Mestni trg, kjer je Prosvetno društvo Sotočje Škofja Loka pripravilo razdeljevanje zelenja za izdelavo butaric. Istega dne so loški skavti pred župnijsko cerkvijo sv. Jakoba izdelali butaro velikanko. Dnevom Škofjeloškega pasijona se je pridružila tudi Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka z intervjujem in branji Škofjeloškega pasijona.

Škofjeloški pasijon je odmeval preko lokalnih meja. Veliko je bilo prispevkov v tiskanih medijih in na radijskih postajah, več oddaj in prispevkov na nacionalnem radiu in televiziji. Še posebno velik izziv je bilo snemanje oddaje Na lepše, ki jo je v Škofjo Loko zvalila Razvojna agencija Sora Škofja Loka. V oddaji smo med drugim predstavili Kapucinsko knjižnico in stalno razstavo o Škofjeloškem pasijonu v Loškem muzeju Škofja Loka. Borut Gartner pa je poskrbel, da so čez mestni trg v pasijonskih kostumih prijahali konjeniki.

Izven lokalnih meja je bila v Ljubljani v Slovenskem Etnografskem muzeju na ogled razstava z naslovom *300 let Škofjeloškega pasijona*. Pri pripravi razstave smo sodelovali z Etnografskim muzejem, jim omogočili izposojlo kostumov iz fundusa, loške rokodelke Petra Plestenjak Podlogar, Lili Pajntar in Anja Musek pa so za razstavo pripravile pasijonske spominke. Z razstavama, ki sta bili na ogled v Sokolskem domu, smo gostovali v Muzeju krščanstva na slovenskem v Stični.

Banka Slovenije je ob 300. obletnici Škofjeloškega pasijona izdala serijo zbirateljskih kovancev, in sicer 500 zlatnikov, 1.000 srebrnikov, 40.000 dvokovinskih kovancev navadnega kovanja in 750 dvokovinskih kovancev v tehniki visokega sijaja.



Spominski kovanci Banke Slovenije ob 300. obletnici Škofjeloškega pasijona.

Tudi na mednarodnem področju se je marsikaj dogajalo. V francoski reviji *Codex*, ki obravnava krščanstvo z vidika zgodovine, arheologije, kulture in dediščine, je bil objavljen članek o Škofjeloškem pasijonu.

Mednarodna konferenca *Europassion*, ki bi jo v letu 2021 gostila Škofja Loka, je bila zaradi pandemije odpovedana. Je pa Škofja Loka kljub temu gostila statuo *Europassiona*, ta namreč simbolično potuje po Evropskih pasijonskih krajih, kjer poteka konferenca. Pri tem je bil zelo dejaven Aleksander Igličar, ki je od leta 2019 tudi član ožjega predsedstva *Europassiona*. Konec marca smo organizirali interni dogodek v Sokolskem domu Škofja Loka, na katerem sta predstavnika Pasijonskega vetra in ožjega predsedstva *Europassiona* Aleksander Igličar in Andreja Megušar statuo predala županu Tinetu Radinji in gvardijanu škofjeloških kapucinov br. Jožku Smukavcu. Statua je bila nato postavljena na ogled v Oknu Loške hiše.

Poleti so člani predsedstva Mednarodnega združenja *Europassion* obiskali Slovenijo. Srečanje je organiziral Pasijonski veter v sodelovanju z Občino Železniki in Turističnim društvom Železniki. Predstavniki so obiskali tudi Škofjo Loko in se na neformalnem srečanju sestali z županom Tinetom Radinjo.

V jeseni je Filatelistično društvo Lovro Košir Škofja Loka v Sokolskem domu pripravilo razstavo *S Kristusom po poti Škofjeloškega pasijona (1721-2021)* in ob tem izdali priložnostni žig. V tem času je bil iz bivše vojašnice v Nunsko kaščo preseljen fundus s kostumi Škofjeloškega pasijona. Eno leto prej smo iz bivše vojašnice v Nunski samostan prepeljali že celotno scenografijo Škofjeloškega pasijona.

Jesen je prinesla tudi odpoved uprizoritev Škofjeloškega pasijona. Odločitev so sprejeli odgovorni za Škofjeloški pasijon 2022 - Strokovni odbor, režiser Borut Gartner in vodja projekta Jakob Vrhovec ter župan Občine Škofja Loka Tine Radinja. Javnosti so med drugim sporočili, da je odločitev o odpovedi posledica negotove pandemske situacije, ki se ne izboljšuje tako, kot bi želeli. Povedali so še, da odpoved obžalujejo, vendar v takšnih okoliščinah ni možno varno izpeljati tako velikega projekta, ki vključuje ogromno število sodelujočih. Aktivnosti za naslednjo uprizoritev se bodo začele takoj, ko bo to mogoče.

V občinskem Odloku o uprizoritvah Škofjeloškega pasijona – Processio Locopolitana, ki je bi sprejet leta 2020, je med drugim zapisano, da se Škofjeloški pasijon po letu 2021 uprizarja periodično na vsakih 6 let v postnem in velikonočnem času. V primeru višje sile (nezmožnost izvedbe uprizoritev v predvidenem letu) se lahko, s sklepom občinskega sveta, uprizoritve prestavijo za do 2 leti.

Odlok opredeljuje predvsem uprizoritve Škofjeloškega pasijona. Z letom 2022 pa smo vstopili v čas, ki je prav tako pomemben - čas med uprizoritvami. Pomemben je zaradi promocije naše nesnovne dediščine in zaradi ljudi – prostovoljcev, ki sodelujejo pri uprizoritvah. Pomemben je tudi zaradi društev in drugih skupin, ki letno pripravljajo različne pasijonske vsebine, s katerimi pripomorejo, da duh Škofjeloškega pasijona ne zamre.